

รายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส21103

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม
ตามหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนา

ครูผู้สอน

ครูอลงกรณ์

เดชะ

ครูสุธิมา

โรจนวิศิษฐ์

การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ตามหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนา

จุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม

ด้านความรู้

อธิบายความหมาย และความสำคัญของหลักทศ 6 ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม

ด้านทักษะกระบวนการ

นำเสนอการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามหลักทศ 6 ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม

ด้านคุณลักษณะ

✓ คุณลักษณะเฉพาะ

เห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามหลักทศ 6

จุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม

ด้านคุณลักษณะ

✓ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ใฝ่เรียนรู้
2. มุ่งมั่นในการทำงาน
3. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการคิด
2. ความสามารถในการสื่อสาร
3. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

นักเรียนคิดว่าในบุคคล 1 คน มีสถานภาพ

สถานภาพ หมายถึง ฐานะ, ตำแหน่งหรือเกียรติยศของบุคคล
ที่ปรากฏในสังคม, สิทธิหน้าที่ตามบทบาทของบุคคล
เช่น ด.ช. เอส มีสถานภาพเป็น “นักเรียน”

1. นักเรียนคิดว่า “บทบาทหน้าที่”
มีความสำคัญหรือไม่

2. ถ้าหากไม่ปฏิบัติตาม “บทบาทหน้าที่”
จะส่งผลอย่างไร

เช่น นักเรียน, ครู, ตำรวจ, พ่อ-แม่ ไม่ทำตามบทบาทหน้าที่
ของตนเองจะเกิดอะไรขึ้น

สังคมนั้นเกิดจากคนตั้งแต่ 2 คนมารวมกันและมีปฏิสัมพันธ์
เกี่ยวข้องกัน สังคมนั้นจะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยได้
ผู้คนในสังคมนั้นจะต้องรู้และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่
ของตนเอง ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้เป็น
แนวทางในการอยู่ร่วมกัน คือ

“ ทิศ 6 ”

“ ทิศ 6 ”

หมายถึงอะไร...

ทศ 6

หมายถึง.....

บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสังคม
และมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติต่อกัน
เปรียบเสมือนทศที่อยู่รอบตัว

องค์ประกอบของทศ 6

1. ปุรัตถิมทศ

ทศเบื้องหน้า คือ ทศตะวันออก ได้แก่ มารดา
บิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรา

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MAD3BLYxKS0-parents-carrying-their-children/>

องค์ประกอบของทศ 6

2. ทักซิณทศ

ทศเบื้องขวา คือ ทศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์
เพราะเป็นทักษิณบุคคล ควรแก่การบูชาคุณ

ที่มาภาพ : https://www.canva.com/photos/MADQ4_YByYI-

[teacher-teaching-asian-kids-outdoors/](https://www.canva.com/photos/MADQ4_YByYI-teacher-teaching-asian-kids-outdoors/)

องค์ประกอบของทศ 6

3. ปัจฉิมทศ

ทศเบื้องหลัง ทศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา
เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

ขอบคุณภาพจาก

<https://www.canva.com/photos/MACoD0s0FxQ-proud-young-parents/>

องค์ประกอบของทศ 6

4. उत्तरทศ

ทศเบื้องซ้าย ทศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็น
ผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย
และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MAEuppFfhy8->

[teenagers-in-trendy-outfits-outdoors/](https://www.canva.com/photos/MAEuppFfhy8-teenagers-in-trendy-outfits-outdoors/)

องค์ประกอบของทศ 6

5. เหนือจิมทศ

ทศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้าง นายจ้าง เพราะ
เป็นผู้ช่วยทำการงานต่าง ๆ เป็นฐานกำลังให้

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MADaEiH35tM-senior-boss-holds-a-meeting-for-younger-colleagues/>

องค์ประกอบของทศ 6

6. อุปริมทศ

ทศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ พระสงฆ์ เพราะ
เป็นผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจ

หน้า
บิดา มารดา
- ปุรัตถิมทิศ -

บน
พระสงฆ์
- อุปริมทิศ -

หลัง
บุตร ภรรยา
- ปัจฉิมทิศ -

ทิศ 6

ซ้าย
มิตรสหาย
- อุตตรทิศ -

ขวา
ครู อาจารย์
- ทักขินทิศ -

ล่าง
คนงาน
- เหนฺงจิมทิศ -

ทดสอบ ๓

เข้าใจหรือไม่

ภาพดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามหลักทศ 6 ที่เหมาะสมหรือไม่

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MAD6WaeXyjk->

photo-of-happy-family/

ภาพดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามหลักทศ 6 ที่เหมาะสมหรือไม่

ที่มาภาพ : [https://www.dek-
d.com/education/37719/](https://www.dek-d.com/education/37719/)

ภาพดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามหลักทศ 6 ที่เหมาะสมหรือไม่

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MAEi6dPAaxc-a->

[couple-talking-while-arguing/](https://www.canva.com/photos/MAEi6dPAaxc-a-couple-talking-while-arguing/)

ภาพดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามหลักทศ 6 ที่เหมาะสมหรือไม่

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MAEFF6paewY->

children-doing-homework/

ภาพดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 ที่เหมาะสมหรือไม่

ที่มาภาพ : <https://www.winnews.tv/news/10814>

ภาพดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 ที่เหมาะสมหรือไม่

ที่มาภาพ : <https://www.canva.com/photos/MADnCp9GjVQ->

irritated-boss-scolding-subordinates/

ช่วง

ฝึกความเข้าใจลึกซึ้ง...ตามหลักทศ 6

ขั้นตอนกิจกรรม

1. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 3 - 4 คน
2. ครูแจกใบความรู้และใบกิจกรรมให้กลุ่มละ 1 ใบ
3. ให้นักเรียนร่วมกันศึกษาใบความรู้ และทำใบกิจกรรม เรื่อง การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนา
4. ครูสุ่มนักเรียนออกมานำเสนอและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ใบกิจกรรม เรื่อง การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามหลักทศ ๖ ในพระพุทธศาสนา
วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑

คำชี้แจง ให้อธิบายความหมาย และความสำคัญของทศ ๖ รวมถึง นำเสนอการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในแต่ละทศ

ทศ ๖ หมายถึง.....
.....

ความสำคัญของทศ ๖.....
.....
.....

ทศ	การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับหลักทศ ๖
ทศเบื้องบน	
ทศเบื้องล่าง	
ทศเบื้องซ้าย	
ทศเบื้องขวา	
ทศเบื้องหน้า	
ทศเบื้องหลัง	

ใบกิจกรรม

ใบความรู้

ใบความรู้ เรื่อง หลักทศ ๖
วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ทิศเบื้องหน้า
ปฐิมทิศ
ได้แก่ บิดา มารดา

ทิศเบื้องบน
อุษิมทิศ
ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์

ทิศเบื้องหลัง
ปัจฉิมทิศ
ได้แก่ สามี ภรรยา

ทิศเบื้องซ้าย
อหิมทิศ
ได้แก่ มิตรสหาย

ทิศเบื้องล่าง
เวภูมิทิศ
ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง

ทิศเบื้องขวา
ทักษิมทิศ
ได้แก่ ครู อาจารย์

ทศ ๖ หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคมการดำเนินชีวิต มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงปฏิบัติดังนี้

๑. ปฐิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา
๒. ทักษิมทิศ ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์
๓. ปัจฉิมทิศ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามี ภรรยา
๔. อหิมทิศ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย
๕. เวภูมิทิศ ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง
๖. อุษิมทิศ ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์

๑. ปฐิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา
มารดาบิดาอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้

๑. ทำนบปรนจากความรัก
๒. ให้อภัยในความผิด
๓. ให้ความศึกษาอบรม
๔. หาจุดประสงค์ชีวิต
๕. มอบทรัพย์สินปอผีให้เป็นโอกาสอันสมควร

บุตรธิดาพึงบำรมารดาบิดา ดังนี้

๑. ทำนบเลี้ยงนบแล้วเลี้ยงท่านตอบ
๒. ช่วยทำกิจของท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความับนบท่าน
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

๒. ทักษิมทิศ ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์
ครู อาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

๑. สึกนบแนะนำให้เป็นคนดี
๒. สอนให้เข้าใจจนแจ่มแจ้ง
๓. สอนศิษย์วิชาให้สืบเนื่อง
๔. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่ศิษย์
๕. สร้างเครื่องเล่นกับในสารทศ คือ สอนให้ศิษย์ปฏิบัติได้จริง นำวิชาไปเลี้ยงชีพทำการงานได้

ศิษย์พึงบำรมครู อาจารย์ ดังนี้

๑. ลูกศิษย์รับเสด็จความเคารพ
๒. เข้าไปหา
๓. ไม่ใจเรียน
๔. ประนอผี
๕. เรียนศิษย์วิชาโดยเคารพ

๓. ปัจฉิมทิศ ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามีภรรยา
สามีพึงบำรมภรรยา ดังนี้

๑. ยกย่องสมฐานะภรรยา
๒. ไม่ขู่ข่ม
๓. ไม่บ่นคร่ำครวญ
๔. มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้
๕. หาคะเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

ภรรยาอนุเคราะห์สามี ดังนี้

๑. อดทนบ่นไปเรื่อยเรื่อย
๒. สงเคราะห์ญาติมิตรที่สงฆ์ด้วยดี
๓. ไม่บ่นคร่ำครวญ
๔. รักษาสมบัติที่หามาได้
๕. อดบ่นไม่บ่นจนคร่ำครวญในงานทั้งปวง

๔. อหิมทิศ ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย
พึงบำรมมิตรสหาย ดังนี้

๑. เมตตาแบ่งปัน
๒. หุุดจามีน้ำใจ
๓. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
๔. มีเมตตาธรรมต่อผู้อื่นทุกชาติ
๕. ยึดสัตย์จริงใจต่อกัน

มิตรสหายอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้

๑. เมื่อเพื่อนปรนมาหาช่วยรักษาปิตุภพ
๒. เมื่อเพื่อนปรนมาหา ช่วยรักษาทรัพย์สินปอผีของตน
๓. ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
๔. ไม่ละทิ้งไม่ว่าในยามทุกข์ยาก
๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

๕. เวภูมิทิศ ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง
นายจ้างพึงบำรมลูกจ้าง ดังนี้

๑. จัดการงานให้ทำตามกำลังความสามารถ
๒. ให้อำนาจรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
๓. จัดสวัสดิการที่ดีช่วยรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ เป็นต้น
๔. ให้ออกนบเลิกๆ ที่สมควร กับบ่งชี้ให้
๕. ให้อภัยโทษและยกย่องเชยชมในโอกาสอันสมควร

ลูกจ้างอนุเคราะห์นายจ้าง ดังนี้

๑. เนิบทำงานก่อน
๒. เลิกงานทีหลัง
๓. เสนอต่อพันบนาให้
๔. ทำการมาให้เรียบร้อยและตั้งใจ
๕. ปากความดีของตนมาไปบอกนาย

๖. อุษิมทิศ ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์
ภคฤทธิ์พึงบำรมพระสงฆ์ ดังนี้

๑. ระทำสิ่งใดก็ตามด้วยเมตตา
๒. ระอุทิศสิ่งใดก็ตามด้วยเมตตา
๓. ระคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
๔. อดทนรับด้วยความเมตตา
๕. อดบ่นด้วยใจดี

พระสงฆ์อนุเคราะห์ภคฤทธิ์ ดังนี้

๑. ทำนบปรนจากความรัก
๒. ให้อภัยในความผิด
๓. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
๔. ให้อภัยสิ่งผิดที่ไม่เคยถึง
๕. ทำสิ่งใดก็ตามแล้วให้แจ่มแจ้ง
๖. บดกแห่งสรรพที่ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความเจริญ

คำถาม

นักเรียนคิดว่าสามารถนำความรู้จากกิจกรรมนี้
ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

ทำให้ได้เรียนรู้แนวทางปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสถานภาพของบุคคล
ในทิศต่าง ๆ ตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ
ของการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เกิดสันติสุข

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง มิตรแท้ มิตรเทียม

ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ www.dltv.ac.th

รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1